

Note

U POVODU ŠEZDESETE OBLJETNICE INSTITUTA ZA MEDICINSKA ISTRAŽIVANJA I MEDICINU RADA U ZAGREBU

Elsa REINER

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb, Hrvatska

Primljeno u listopadu 2008.

Prihvaćeno u studenom 2008.

Institut je osnovala Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti (sada Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti) 27. XII. 1947. na prijedlog tadašnjeg predsjednika Akademije Andrije Štampara. Od 1948. do danas Institut je djelovao pod ovim nazivima: Institut za medicinu rada, Institut za higijenu rada, Institut za medicinska istraživanja te Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada. Institut je znanstvenoistraživačka ustanova, koja je između 1974. i 1993. bila dio Sveučilišta u Zagrebu. U godini osnivanja Institut je imao ukupno 34 djelatnika. Taj se broj postupno povećavao do maksimalnog broja 275 u godinama 1986.-89. U godini 2008. Institut ima ukupno 149 djelatnika. Od 1989. u Institutu rade prosječno 52 doktora znanosti.

U godini 2008. obilježava se 60. obljetnica Instituta za medicinska istraživanja i medicinu rada (u daljnjem tekstu Institut) i u ovom kratkom prikazu navedena su i komentirana imena pod kojima je Institut djelovao te su dani podaci o organizaciji i broju djelatnika Instituta.

Dana 27. XII. 1947. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti (sada: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti) donijela je na prijedlog tadašnjeg predsjednika Andrije Štampara odluku o osnivanju Instituta. Institut je počeo djelovati tijekom 1948. te se zato ta godina smatra godinom njegova osnivanja.

U prvoj godini rada Institut nije imao ni direktora ni administraciju već se cjelokupno poslovanje Instituta odvijalo putem Akademije. Stoga je i prvi izvještaj o radu Instituta za 1948. napisao A. Štampar (1). U tom izvještaju piše da je Akademija osnovala *Institut za medicinu rada* koji je nastao integracijom triju ustanova: Zavoda za zaštitnu tehniku, Zavoda za psihologiju i fiziologiju rada i Centra za medicinu rada. U izvještaju je za Institut uvedena kratica *IMR*. Institut je smješten u zgradi na Ksaverskoj cesti 34-36, sada Ksaverska cesta 2 (prijašnje adrese Medveščak 110 te Ulica Moše Pijade 158) u kojoj je bio lociran Zavod za

zaštitnu tehniku, a to je prije Drugoga svjetskog rata bila Škola za civilnu zaštitu (cf. 2). U izvještaju nadalje piše da je uz stručni i znanstveni rad zadatak Instituta i briga o izobrazbi visoko kvalificiranih stručnjaka, pa su već u prvoj godini rada Instituta neki stručnjaci bili na izobrazbi u inozemstvu. A. Štampar nadalje navodi da je već u prvoj godini rada Instituta počela dogradnja zgrade na Ksaverskoj cesti. Zgrada na Ksaverskoj cesti je od osnivanja Instituta do danas glavna zgrada, a sada i jedina zgrada, u kojoj je Institut lociran. Izvještaj završava planom rada za 1949.

Prvi direktor Instituta Branko Kesić imenovan je 1949. i u toj je godini Institut postupno preuzeo i cijelo administrativno poslovanje od Akademije. B. Kesić je napisao opširan izvještaj o radu Instituta za razdoblje 1948.-1958. (3). U izvještaju su opisani osnivanje i razvoj Instituta te njegova znanstvena, stručna, nastavna i izdavačka djelatnost. Izvještaj također sadržava i popis svih djelatnika i popis objavljenih radova u navedenom razdoblju. Izvještaj je napisan na hrvatskom, ali ima i vrlo opširan sažetak na engleskom jeziku. U tom se izvještaju međutim ne spominje ime Institut za medicinu rada, već piše da je Akademija osnovala *Institut za higijenu rada*. Ta informacija i ime

ponavljaju se u svim dosad objavljenim izvještajima o Institutu, a ni u jednom od tih izvještaja ne spominje se niti komentira ime pod kojim je osnivač A. Štampar napisao prvi izvještaj. Institut ne posjeduje ni dokument o osnivanju ni dokument o preimenovanju.

Godine 1953. Akademija je pripojila Institutu sve svoje jedinice koje su se bavile biomedicinom, pa je Institut promijenio ime u *Institut za medicinska istraživanja*. Kratica Instituta postala je *IMI*. Pripojene jedinice nisu međutim dugo ostale u Institutu. Neke su se jedinice vratile u Akademiju, neke su ukinute, a neke su pripojene Medicinskom fakultetu. Institut je 1959. dopunio svoje ime u *Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada*, ali je kratica ostala ista sve do danas, *IMI*.

Od godine 1974. do 1993. Institut je, kao i mnoge druge znanstvene ustanove u Hrvatskoj, bio dio Sveučilišta u Zagrebu te je u tom razdoblju ime bilo *Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada Sveučilišta u Zagrebu*. Uvođenjem novog zakonodavstva 1993., Institut je prestao biti dio Sveučilišta, jednako kao i druge znanstvene ustanove, pa se ime vratilo na *Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada*.

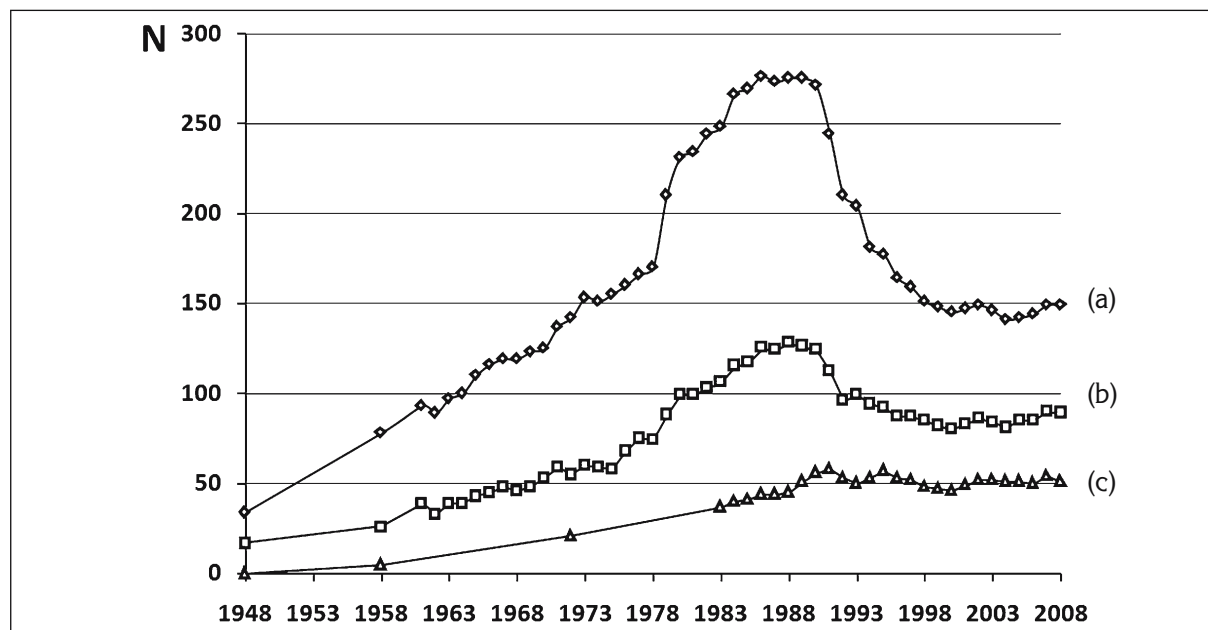
Godine 1992. izdvojio se iz Instituta Sektor za antropologiju, koji je pod imenom *Institut za antropologiju* postao samostalna znanstvena ustanova, a Institut je njegov osnivač.

Godine 2005. Institut je u svom sastavu osnovao trgovačko društvo pod imenom *Medicina rada*

Instituta za medicinska istraživanja i medicinu rada d.o.o. (4).

Izvještaji o radu Instituta od njegova se osnivanja redovito objavljuju i kao godišnji izvještaji i kao sumarni izvještaji koji obuhvaćaju nekoliko godina rada. Prvi jednogodišnji izvještaj i prvi sumarni izvještaj već su gore citirani i komentirani (1, 3). Nakon ta dva izvještaja uslijedio je trogodišnji izvještaj za razdoblje 1959.-1961. (5, 6), koji postoji, ali samo kao šapirografirano izdanje na hrvatskom i engleskom. Od 1962. do 2005. godišnji su se izvještaji objavljivali na hrvatskom jeziku u svakom prvom broju časopisa *Arhiv za higijenu rada i toksikologiju* kojemu je izdavač Institut. Izvještaji za 2006. i 2007. jednako su tako objavljeni, ali su bili dvojezični, hrvatski i engleski. Planirano je da jednogodišnji izvještaji i nadalje budu dvojezični. Svi izvještaji sadržavaju opširan opis znanstvenog, stručnog, nastavnog i izdavačkog rada te financijski izvještaj, popis publikacija i popis svih djelatnika Instituta. Sumarni izvještaji objavljuju se u pravilu svake pete godine na engleskom jeziku kao dio Arhiva ili njegov Supplement (7-15). U knjizi o četiri stoljeća javnog zdravstva i biomedicine u Hrvatskoj djelatnost je Instituta opisana u jednom poglavlju (16), a u dva poglavlja (17, 18) opisan je rad Instituta na području zaštite zdravlja.

Unutarnja organizacija Instituta često se u tijeku šest desetljeća mijenjala. Pri osnivanju Institut je imao pet jedinica, a u šezdesetu obljetnicu Institut ulazi s 14 jedinica i Centrom za kontrolu otrovanja.

Slika 1. Broj zaposlenika (N) u navedenim kalendarskim godinama: ukupni broj (a), broj s visokom stručnom spremom (b) i broj doktora znanosti (c).

Pri osnivanju je samo jedna jedinica bila locirana na Ksaverskoj cesti, a ostale su bile smještene unutar drugih ustanova u Zagrebu. Neke od tih, kao i nekoliko novoosnovanih jedinica, ostale su dislocirane dugi niz godina. Institut je tek od 2008. u cijelosti lociran na Ksaverskoj cesti, gdje je prvobitna zgrada proširena i dograđena, a sagrađene su i dvije nove zgrade. Direktori odnosno ravnatelji Instituta bili su Branko Kesić (1949.-1959.), Velimir Vouk (1959.-1964.), Marko Šarić (1964.-1991.), Luka Štilinović (v.d. 1991.-1994.), Sanja Milković-Kraus (1994.-2008.) te Ana Lucić Vrdoljak (od 2008.).

Ukupni broj djelatnika Instituta u godini osnivanja bio je 34 od kojih je 17 imalo visokostručnu spremu, a nitko nije imao doktorat znanosti. Ukupno brojčano stanje djelatnika Instituta od osnivanja do danas prikazano je grafički (slika 1). Institut je neposredno prije početka Domovinskog rata imao maksimalan broj djelatnika, i ukupnih i visokokvalificiranih. Taj se broj za vrijeme rata značajno smanjio što je bio slučaj i u nekim drugim znanstvenim ustanovama. Smanjenje broja djelatnika u Institutu je djelomično, ali ne u cijelosti, uzrokovano izdvajanjem Sektora za antropologiju (1992.), kao i zatvaranjem kliničkog odjela Instituta (1995.). Zanimljivo je međutim da je broj doktora znanosti u Institutu ostao gotovo nepromijenjen već dva desetljeća.

Institut je multidisciplinarna znanstvenoistraživačka ustanova na području prirodnih znanosti i biomedicinskih znanosti. Institut također kontinuirano provodi izobrazbu mladih znanstvenih i stručnih kadrova.

LITERATURA

1. Štampar A. Institut za medicinu rada – izvještaj i program rada za 1949. godinu. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti Zagreb, broj: 51-IMR-1948, Zagreb: 22. prosinca 1948. (Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, ukupno 3 str.).
2. Reiner E. Profesor Božo Težak: Prigodom stote godišnjice rođenja i šezdesete obljetnice osnivanja Instituta za medicinska istraživanja i medicinu rada. Arh Hig Rada Toksikol 2008;59:141-3.
3. Kesić B. Institut za higijenu rada: sada Institut za medicinska istraživanja 1948-1958. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti; 1959. str. 1-112.
4. Rješenje o osnivanju društva s ograničenom odgovornošću pod nazivom *Medicina rada Instituta za medicinska istraživanja i medicinu rada d.o.o.*, Zagreb, 27. IV. 2005. Trgovački sud RH u Zagrebu. Tt-05/3820-2 MBS : 080521554.
5. Izvještaji o radu za 1959. do 1961. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti i Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada; (Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, ukupno 40 str.).
6. Annual reports 1959-1961. Zagreb: The Yugoslav Academy of Sciences and Arts: Institute for Medical Research (incorporating the Institute of Industrial Hygiene); (Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada; 44 pages).
7. Šarić M. Twentieth anniversary of the Institute for Medical Research: incorporating the Institute of Industrial Hygiene (1948-1968). Arh Hig Rada Toksikol 1968;19(Suppl.1):3-14.
8. Šarić M. U povodu 25. obljetnice Instituta za medicinska istraživanja i medicinu rada JAZU. Arh Hig Rada 1974;25:102-13.
9. Reiner E, urednica. Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada 1948-1978. Arh Hig Rada Toksikol 1978;29(Supl.):1-69.
10. Reiner E, urednica. Institute for Medical Research and Occupational Health 1948-1978. Arh Hig Rada Toksikol 1979;30(Suppl.):1-77.
11. 35. obljetnica Instituta za medicinska istraživanja i medicinu rada u Zagrebu. Arh Hig Rada Toksikol 1984;35:73-8.
12. Banić N, Hajnić V, urednice. Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada Sveučilišta u Zagrebu 1948-1988 [dvojezično izdanje]. Arh Hig Rada Toksikol 1988;39(Supl.):1-198.
13. Reiner E, Banić N, urednice. Institute for Medical Research and Occupational Health 1948-1993. Arh Hig Rada Toksikol 1994;45(Suppl.):1-145.
14. Reiner E, urednica. Institute for Medical Research and Occupational Health 1948-1998. Arh Hig Rada Toksikol 1999;50(Suppl.): 1-81.
15. Reiner E, urednica. Institute for Medical Research and Occupational Health 1948-2003. Arh Hig Rada Toksikol 2004;55(Suppl.):1-73.
16. Reiner E. Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada. U: Vitale B, urednik. Četiri stoljeća javnog zdravstva i biomedicine u Hrvatskoj. Zagreb: Akademija medicinskih znanosti Hrvatske i Medicinska knjiga; 2007. str. 271-80.
17. Šarić M, Žuškin E, Mustajbegović J. Zdravlje i okoliš u kojemu živimo. U: Vitale B, urednik. Četiri stoljeća javnog zdravstva i biomedicine u Hrvatskoj. Zagreb: Akademija medicinskih znanosti Hrvatske i Medicinska knjiga; 2007. str. 417-22.
18. Šarić M, Žuškin E, Mustajbegović J. Zdravstvena skrb o radnicima. U: Vitale B, urednik. Četiri stoljeća javnog zdravstva i biomedicine u Hrvatskoj. Zagreb: Akademija medicinskih znanosti Hrvatske i Medicinska knjiga; 2007. str. 437-43.

Summary**ON THE OCCASION OF THE 60TH ANNIVERSARY OF THE INSTITUTE FOR MEDICAL RESEARCH AND OCCUPATIONAL HEALTH IN ZAGREB**

The Institute was founded by the Yugoslav Academy of Sciences and Arts (now the Croatian Academy of Sciences and Arts) on 27 December 1947 following the initiative of the then-president Andrija Štampar. Since 1948, the Institute's names have changed on several occasions, as follows: Institute for Occupational Health, Institute of Industrial Hygiene, Institute for Medical Research, and finally, Institute for Medical Research and Occupational Health. The Institute is a research institution that was part of the University of Zagreb from 1974 to 1993. On foundation the Institute employed 34 people. This number increased gradually to reach a maximum of 275 in 1986-89. Now in 2008, the Institute employs 149 people. Since 1989, an average of 52 have had a Ph.D. degree.

CORRESPONDING AUTHOR:

dr. sc. Elsa Reiner
Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada
p.p. 291, HR-10001 Zagreb
E-mail: ereiner@imi.hr